

Auxilio Numinis! 798.

DISSERTATIONEM HISTORICO
PHILOLOGICAM,
ΠΙΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ
ΕΦΕΣΙΑΣ,

Sive

De

DIANA EPHESIA,

Consentiente amplissimo Collegio Philo-
phico in incluta Fennorum, que
ad Auram est, Academia,

Sub PRÆSIDIO

VIRI Amplissimi

Dn. ISR. J. N.esselius

Eloq. Prof. Reg. & Ordin.

PRO-GRADU,

Publica Candidorum συγγρήσει modestie
submittit,

IV. Idus Jun. Anno cœcVIII.

SALOMON S. ALANUS,

Alandus.

ABOÆ,

Excud. H. C. MERCKELL, Reg. Typogr.

Egregiam banc Dissertationem, non
juvenili, sed virili & maturo judi-
cio elaboratam, ob eruditionem singula-
rem, copiam rerum abundantem, an-
tiquitatumque profundissimam cognitio-
nem & explicationem, dignam omnino
censeo, quæ publicam adspiciat lucem,
& quæ vergat in studiose juventutis
commodum, Clarissimis Dn. AUCTORI
bene promeritum encomium. Dabam
Aboæ Idibus Majas Anno MDCCVIII.

LAURENT. TAMMELIN

h.t. Facult. Phil. Decanus.

Sra Riaæ Mis 797
Summæ Fidei VIRO 805

ILLUSTRISSIMO & EXCELLENTISSIMO

COMITI

Dn. GABRIELI

GABRIELI

SENATORI Regio

Ac

DICASTERII quod Holmiæ est
PRÆSIDI Celsissimo,

CANCELLARIO Academiæ
Aboensis magnificentissimo:

COMITI in Sandemar /

Libero BARONI in Odenswylholm /
DOMINO in Söderby.

Literarum Mæcenati

Optimo Maximo.

798. Illustrissime ac Celsissime
Comes.

Domine Gratosissime

 Iu multumque, Celsissi-
me Comes, mecum
pensitavi, annon mihi
temeritatis alicujus nota adhære-
ret, si Illustrissimi Nominis Tui
fulgore vilem huncce fœtum in-
genii illustratum irem. Etenim
vere-

799
355

verecundia & pudor ingenuus ex
conscientia meæ tenuitatis Tuæ
que magnitudinis veneratione or-
tus, tum quod nulla me facundia
scirem esse instructum, qua Tan-
tum Patronum tam vili operi con-
ciliarem, remoram haud exiguo
am hæsitanti injecere. Hæc vero
tametsi mihi adversa, superavit
partim Illustrissimæ Celsitudinis
Tuæ incredibilis favor in Litera-
rum cultores, partim materiae di-
gnitas, quæ, si Magnos Magna
decent, ut Tanti Mæcenatis Tri-
bunal adirem, postulare videbatur.
Illustrissimam itaque Celsitudinem
Tuam supplex veneror, ut ful-
gentissimos vultus sui radios in me
ac vilissimum hocce opus diffun-
dat, atque hoc devotissimæ men-
tis pignus, serena, ut solet, fron-

te

te accipiat. Ego vicissim cum
nihil aliud reponere possum, tanti
favoris memoriam, donec fatales
explevero annos, devotissimam
mente recondam ac i pro Illustris-
simæ Celsitudinis Tuæ perenni
prosperitate, calidissima nunci-
pare vota ac suspiria fundere,
nunquam defatigabor, æternum
futurus.

Illustrissimæ Celsitudinis,

Tuæ

Devotissimus cultor ac cliens

S. A.

Præstantissime & Clarissime

Dn. CANDIDATE

SALOMON ALANE,

in paucis amice dilectissime,

Quamvis Dissertationis Tuæ Græ
dualis Materia mihi plane non sit
obvia, nihilominus cum mecum
pensaverim, quanto, parenti tuo
desideratissimo, amicitia & familiari-
tatis vinculo sim adstrictus, non potui
quin in tanti parentis filii Charissi-
mi honorem & laudem paucas Lineolas
votivas tenui calamo exararem. Gra-
ciorum itaque tibi, Candidate eximie,
eantum studiorum tuorum culmen & eru-
ditionis fastigium per Dei gratiam
adtingisse. Perge, ut cepisti, qua par est
diligentia & aspiditate egregios tuos
conatus, divino adiutus spiritu, ad pro-
positam perducere metam. Qnod mea-
rum est partium, ardentissimis semper
notis precabor, dum lucis hujus usura
mibi

mibi frui continget, velit Altissimus
paterna sua benignitate studiis tuis in
posterum benedicere ut cuncta in san-
ctissimi Numinis gloriam, patriæ decus,
Ecclesiae emolumenatum, & Tuam ipsius æ-
ternam salutem vergant. Hoc est quod
ex intimis cordis penetralibus exopto!
ex Museo Jumalensi die 16. April.
Anno 1708.

Gratulabundus

ita adposuit

MATTHIAS Berg/
Past. & Præp. Jumalem.

S. I. Cum

803.

§. I.

Ulm stolidē introduc-
ta esset apud cæcos
gentiles nefanda illa
Deorum atque Dea-
rum turba, non mo-
do diversis gentibus,
sed & locis peculiaria fuere numina,
quæ variis cæremoniis culta, à diversis
locis varia cognomina etiam accepere.
Sic Jupiter Babylonius, Ægyptius, Cre-
tentis, Latialis : Sic apollo Delius,
Clarius, Milesius, Delphicus, & La-
rissæus est appellatus. vid. præter alios
Seldenus in Proleg. ad Syntagm. 2. de
Diis Syris cap. 3. Diana vero Taurica,
Minthia, Pergæa, Ephesia ; quæque
alia magno numero corrasit Natal. Co-
mes Mytholog. lib. 3. c. 18.

A

§. II.

Sicut autem copiosa illa numinum cohors, aut ex naturæ effectibus, aut artium inventoribus primum orta, ita Ἀρτεμις sive Diana ex superstitione Lunæ cultu nata cernitur. Nam aperte fateatur Strabo Geogr. lib. 14. Apollini & Diana Solem & Lunam accommodari consueuisse, quia penes eos est potestas aëris temperandi. Unde etiam οἱ Βάρβαροι τὸ ὥλιον καὶ τὸ σελήνην Τιμῶσιν, ut ex Herodoti lib. 1. c. 131. memorat Scholiares Aristophanis in εἰρήνῃ. Vana vero antiquitas colens τὸ κύκλων ωδόν τὸ κίσσεντα Solem venerata est; quippe cui regimen competebat diei & caloris: Lunam vero suspexit, quod penes eam esset moderamen, primum noscis, quæ apud Poëtas pro rerum origine habebatur, unde Hesiodus in Theogon. v. 123.

Ἐκ χάεθος δ' ἐρεβός γε μέλαινα γε νὺξ ἐγένοντο,

Νυκτὸς δ' αὐτὸς ἀιθῆς γε καὶ ἡμέρη ἐξεγένοντο;

Unde

Unde etiam videtur Bacchylides Hecaten noctis filiam facere, & Horat. epod. 5. v. 50. noctem & lunam conjungit. Deinde quia Luna adscribatur imperium humoris, quod præter alia ex carmine quodam apud Nat. Comit. lib. 3. cap. 17. evidentissime constat:

Ἄκτε λεπτῆς τὴν σεληνάιαν Φύσιν
Φύσεις ἀπάντων τὸ χυμῶν πληρώμενην &c.

§. III.

Postea variis fabulis hæc superstitione adaucta; hinc Diana præses fingebaritur piseationis fuisse, quia noctu felicius caperentur pisces: tum venationis, quod, feris vespertino tempore prodeuntibus ex antris, & ex oriente Luna, in calidis potissimum regionibus venarentur juvenes. Hinc illi etiam perpetua fuit adscripta virginitas. Licebat autem Plutarchus de facie in Orbe Lunæ, multum prisca famæ tribuat, haberi eam dicens Dianam, ut virginem & sterilem, opiferam tamen & conducibilem, illi ego famæ, quia fabulosa

fuit, ut videre est apud Natal. Com. lib. 3. cap. 19. parum censeo esse tribuendum. Dignius id observatu est, quod in nummis plurimis itemque sigillis, Diana cum canibus ad venandum aptis, cum pharetra & arcu, nunc sagittas emissendo, nunc cervos jugulando, interdum cum apro lancea icto conspicatur, teste Ant. Augustino antiquitatum è nummis Dialogo v. p. 76.

§. IV.

Nomina quoque hujus Deæ, superstitiosi cultus originem produntur. Nam Græcis dicitur Ἀρτεμις, vel quod ἀρτεμης quasi integra modestaque sit propter virginitatis electionem, ut Plato in Cratylo loquitur, cui adsentitur Suidas in Lex. dicens: Ἀρτεμης, ὁλόκληρη, σῶθι, ὑγιής. Ἀρτεμις δὲ ή Θεός. quæ ultima verba Æmilius Portus Latinae interpretatur, quod Diana esset intacta & illæsa virgo. Nec multum ab ludit Strabo Geogr. lib. 14. p. 437. καὶ ή Ἀρτεμις ἀπὸ τῆς ἀρτεμέως ποιῶν, quod integrorum incolumentque faciat videlicet Luna,

Luna. Castitatem proin hujus Deæ in ejus hymno commendat Homerus canens.

Ἄρτεμιν ἀείδω χρυσηλάκατον κελαδεῖν
Παρθένον ἀιδότην, ἐλαφηβόλον, ἰοχέαιραν

Verum Plato l. c. plures de nominis ejus origine addit conjecturas. Forsttan enim, inquit, quasi ἀρετῆς ισορροπί, e. virtutis conscientiam vocavit nominis institutor. Fortassis etiam dicta est Ἀργεμοις quasi ἄροιον μισησάσης i. e. quasi illa congressum oderit viri cum muliere. Ceterum hæc Poëtica sunt, ac crebris venandi exercitiis retundendos cupidinis arcus docent. Antiquam sane impositionem proprius attingere videtur Macrobius Saturnal. lib. 7. c. 16. Diana, quæ Luna est, Ἀρπιν dictam volens quasi ἀερόμον, quod aerem cursu suo fecerit, ejusque munus sit distendere rimas corporis & meatibus viam dare, quod accelerando partui salutare est. Unde, ut annotat in Alessandro Plutarchus, parturientibus adesse credebatur Diana. Hisce non igno-

ignobilem addit de origine Ἀρτεμίδη^ς
 conjecturam Martinus in Cadmo Græ-
 co-Phœmice p. 9. ubi Eustathium secu-
 rius scribit Dianaīn Ἀρτεμίν appellatam,
 vel quod incorrupta virgo & sauitatis
 auctor putata, vel quasi ἀνοέστρω^ς.
Quid si à חֶרְטָוֹן ēπανιδός, quia Luna
 īcantationibus præesse dicebatur. I-
 dentique Natal. Comes Myth. lib. 3.
 cap. 17. affirmat, creditam olim Lu-
 nam præesse veneficiis & ē cœlo magi-
 ciis artibus deduci, cum ante intelle-
 tam naturam eclipsium, veneficæ mu-
 lières, Solem Lunamque, cum defice-
 rent, abolere putarentur.

§. V.

Ob causas modo allatas nominatur
 vel cognominatur hæc Dea, Babylo-
 niis, Assyriis, Syris, Μύλιτα, Μυλήτη
 vel מִלְדַתָא à וָלֶךְ peperit, Persis Mithra,
 Medis Anaitis, Arabibus Alitta vel
 Halilath à יְלִיחָה nox, ut ex Scaligero
 aliisque, Herodotum corrigentibus,
 Selenus Syntag. 2. de Dīis Syris cap. 2.
 & And. Beyen Proleg. in additam. ad-

Sel.

Selden. Synt. 2. c. 3. erudite ostendunt: Græcis audit ἐιλήθυα, ἐιλέιθυα & ἐλευθὼς, sive τῷ τῷ ἐλευσίν, quod adventus ejus parturientibus gratus, sive quod Selden pro probandum relinquitur ἀ λιλῶτ noctiluca aut nocturnus Dæmon, ἡ πτηλί. Præterea Δίκτυννα dicitur, ὅτι ἔφορτον κυνηγίας, κολαινὶς τῷ τῷ θυγάτρῳ αολάινῃς ἐρμῆς ἀπογόνος, Βραυρωνία quasi heroina, ut passim Scholiares Aristophanis annotat. Ceterum Jul. Pollux lib. 5. l. c. 1. ἡ δὲ Ἀρτεμις, inquit, ἀγεοπέρα οὐ κυνηγεῖσθη καὶ Φιλόθηρ οὐδὲ ὄρεις ἀπὸ τῆς ὄρεως, οὐδὲ ιδαῖα δότης τῆς ιδητος, οὐδὲ δίκτυννα δότης δίκτυων οὐδὲ ἐκηβόλης ἀπὸ τῆς Ταγείας βάλλειν. Diouysio Afro λοχέαυρη & Pan-
saniæ πρωθερονία nominatur; quippe τῷ μεγαλειόηται Ἀρτέμιδης ὅλη ἡ Ἀσία οὐδὲ ἡ ὁικουμένη ἐσέβητο, ut Act. 19. 27. loqui-
tur Demetrius ἀγνοεκόπης. Innuit Sel-
denus in Proleg. ad Syntag. 2. de Diis
Syris c. 3, Dianam Latinis dictam fuisse
Lucinam, quia nascentia omnia in lu-
cem evocaret; vid. Nat. Com. lib. 3.
cap. 18. & Triviam quia viarum omni-

um habuerit potestatem vid. Macrob.
lib. i. cap. 9. & Hecaten , non quod
hecatombis placetur , ut vult Servius ,
sed ab ἑκατῷ sive Apollo , quod ra-
dios suos ἔκαστοι , e. longe , utraque stel-
la emittat. Licet Hecate interdum
pro diversa a Diana habita fuerit , ut
docet Nat. Com. lib. 3. c. 17. Sed Dia-
na vocatur , non tam , ut ex Cicerone
vult Julian. Aurelius de cognomin.
Deorum lib. 2. c. 2. quod nocte quasi
diem efficiat ; vel quasi Duana , quod
Luna duebus temporibus , noctu & in-
terdiu appareat ; vel à Διὸς , Joviana ;
vel quasi Deviana , quod venatores in
Sylvis deviare Soleant. neque ut Pasor
suspicatur , quod Diana videatur appella-
ta quasi Διὸς ἀντεστάτη i. e. Jovis regi-
na , sed potius Diana vocatur sive præ-
posita Janæ D. ut vult Macrobius lib. 2.
c. 9. sive ex Diva Jana coalescentibus ,
ut aliis placet.

§. VI.

Diana] vero ut ex allatis modo no-
minibus patet , non uno in loco sed
apud

apud varios populos culta fuit. Hinc Herodotus lib. 2. c. 137. templi ejus in Aegypto conditi mentionem facit, ostenditque Strabo lib. 4. p. 127. apud Massilienses, Dianae Ephesiae fanum collocatum. Livius lib. 25. c. 24. apud Syracusanos diem festum Diana per triduum agi solitum refert. Et Plutarchus in Quæst. Græcis p. 302. scribit: τέλος δὲ συλησμαὶ τὸ τῆς ἐπισκόπου Ἀρτέμιδος ιερὸν, τῷ δὲ ἐπὶ μῆνι ἐν Ἑλισσοῖ, καλεῖται δὲ Ἀρτεμίδης. Idem in Quæst. Rom. p. 264. meminit fuisse πολλὰς εὐρώμην ναὸς Ἀρτέμιδος, quorum unum viri non intrarent. Plin. Hist. Nat. lib. 16. cap. 40. ait Diana templum Sangunti in Hispania exstructum fuisse. J. Solinus Polyhistor. cap. II. Dianam, quæ ad Camerinam fluit, si habitus impudicæ hauserit non coire in corpus unum, laticem vineum & laticem aqueum narrat. Itemque Pomponius Mela lib. I. c. 7. Diana Pergæae mentionem injicit, ac lib. 2. c. I. oppidi à Diana apud Scythas conditi. Quo spectat

versus, quem Gilbertus Cognatus in
annotat, ad Luciani Jup. Tragoed. ex
Silio adducit:

*Sacra Thoantea ritusque imitata
Diane.*

Ceterum hisce quæ ad meum proposi-
tum amplius non faciunt, omissis,
Dianæ Ephesiaæ, cum ipsum numen
in rei veritate nihil fuerit, brevem
delineationem, quod ad Templum e-
jus, tum Sacerdotes, dein Cultum,
ac denique Sacra tempora attinet, ex-
hibebo.

Caput Primum DE TEMPLO.

Cujus locum, tempus, quo dura-
vit & causas,
*In quantum fieri poteris, leviter
attingam.*

S. I.

Quia nusquam orbe toto tam assi-
duos terræ motus, & tam crebras

uca

urbium demersiones, quam in Asia
 esse, cladibus Asiaticis patuit, cum
 Tiberio Principe, urbes XII. simul una
 ruina ceciderint, ut scribit Solinus c. 53.
 cui adstipulatur C. Tacitus annal. lib. 2.
 c. 47. §. 1. Ideo magna cura eligendus
 erat locus, ubi stupenda haecce Tem-
 pli Ephesini moles, libera à Terræ
 motibus diu perennaret. Erat autem
 apud Selinuntum Ioniae fluvium (ut
 observat ex Strabonis lib. 8. Cl. Sal-
 masius in Exercitation. Plinian. p. 817,
 vel duos Selinuntes è diversis regioni-
 bus templum Diana complexos, ut
 Plinius Hist. Nat. lib. 5. cap. 29. habet)
 locus palustris, septem ab urbe stadiis
 distans, teste Herodoto lib. 1. c. 16. In
 tali solo templum collocasse Ephesios
 scribit Plinius Hist. Nat. lib. 36. cap. 14.
 ne terræ motus sentiret aut hiatus ti-
 meret. Quanto vero artificio ac mo-
 limine, tam lubricus locus ad sustinen-
 da tantæ molis fundamenta idoneus
 redditus sit, partim per fossas, partim
 ærones sive sportas arena plenas, præ-

ter alios, Plin. in Hist. Nat. & Salma-
sius in Exercitat. modo nominatis
monstrant.

§. II.

Tempus, quo duravit hoc templum,
non sine magna difficultate ex scripto-
ribus eruitur. Etenim cum Luci Aræ
que vel iis simile quid, prius quam
delubra Diis consecrarentur; cuius rei
suspicionem roborat Ovidius Epist.
Heroid. 21. v. 99. miror & innumeris
structam de cornibus aram, vero simi-
le est antiquissimos Asiae minoris in-
colas, tale quid in honorem Deæ ere-
xisse, antequam vel indigenæ vel A-
mazones Asia potitæ, ut apud Pompo-
nium Melam lib. 1. c. 7. legitur, tem-
plum condidissent. Certe Solinus c. 53.
Templum Dianaæ, Amazonum fabri-
cam, sicut Ephesum Plin. lib. 5. c. 29.
Amazonum opus appellat.

§. III.

Verum cum ex observationibus
Muciani, (qui secundum Tacitum
Hist. lib. 5. c. 26. §. 4. sub Nerone &

Fl.

Fl. Vespasiano Præses Syriæ erat) apud Plinium Hist. Nat. lib. 16. c. 40. constet, Templum hocce septies instauratum fuisse, certe Iones Atheniensium colonia, ut ex Dionysii Hali-carnassei lib. 4. ad finem hujus Dissert. allegato liquet, collapsum vetustate rude illud Amazonum opus, tertium instauravere & reddidere splendidius. Quo spectat locus Strabonis Geogr. lib. 14. p. 440. τὸ δὲ νεῶν τῆς Ἀρτέμιδος πρῶτον μὲν χερσόφρεων, pro quo χερσόφρεων sive κερησίφρεων reponendum vult Salmasius, οὐχι τελετόντων, εἰτ' ἄλλοι ἐποίησε μεῖζων. Qui ἄλλοι omnino fuit χερσόπτης vel Δεινοκερσόπτης, templi ab Herodstrato incensi architectus. Neque statim sonum structuram architectus est Chresiphon, ut ex §. 5. infra suspicari licet.

§. IV.

Ceterum Ardye Sardium tyrannidem obtinente, cum Cimmerii à Scythis Nomadibus ejecti, Sardes ce-pissent, multasque in Asia minore tur-bas

bas excitassent, Templo Dianæ aliquod
damnum illatum videtur, quod ta-
men tempore Crœsi, cum arma infer-
ret Ephesiis, reparatum fuisse, inde
colligitur, quia Ephesii ab eo obsecsti,
urbem Dianæ donaverunt func, ex æde
Dianæ ad murum alligato, ut Herodo-
tus auctor est lib. 1. c. 26.

§. V.

Licet vero Xerxes cum inter alia
omnia Asiatica templa, fanum Apolli-
ni Milesi igni dedit, ut loquitur
Solinus cap. 53. Templo Dianæ peper-
cerit, penitus consummatum tamen
nondum fuisse, vel inde patet, quod
apud Vitruvium in Proœmio lib. 7. post
Chresiphonem dicantur Dianæ Ephesiæ
ædem, Demetrius ipsius servus & Pœ-
nius ampliatam perfecisse. Quem
Pœnium sub Xerxe & Artaxerxe vixi-
se inde colligas, quod Milesiorum fa-
num Apollini sacrum & à Xerxe
eversum restituerit. Hinc, si Demetri-
um Pœniumque respexetis, rectissime
Salmasius Plinium Hist. Nat. lib. 36.
cap.

cap. 14. è vetusto codice emendans; templum illud Diana centum & vigin-
ti annis perfectum tradit, si reparatio-
nem Crœsi ævo factam supponas, sal-
vatur idem Plinii locus, ubi ducentis
& viginti annis, huic ædi illaboratum
memorat: At si delineatam Chresiphon-
nis ingenio fabricam consideres, recte
etiam Plinius lib. 16. c. 40. Templum
hocce, tota Asia extruente quadrin-
gentis annis peractum esse, pace ma-
gni illius Salmsii, scribere potuit.
Quanta vero festivitas in ejus Encæniis
celebrata fuerit, Macrobius sat. lib. 5.
c. 22, ex Alexandri Ætolii libro, qui
inscribitur Musæ, innuit, ubi popu-
lus, inquit, Ephesius, dedicato templo
Diana curavit præmiis propositis, ut
qui tunc erant Poetæ ingeniosissimi, in
Deam carmina diversa componerent.

§. VI.

Sed anno I. Olympiadis centesi-
ma sexta, die sexto mensis Hecatom-
baonis, quem Loen vocant Macedo-

nies quemque cum Julio vel Quintili Romanorum suo more confert Beroaldus chronicus lib. i. c. 6. cum Alexander Pella in Macedonia nasceretur, Templū hoc splendidissimum ab Herostrato incensum conflagravit, ut testes sunt, Plutarchus in Alexandro & Solinus cap. 53. Quæ clades tantopere Iones commovit, ut notent A. Gellius lib. 2. c. 6. & Valer. Max. lib. 8. c. 14. communī consilio decretum fuisse, uti nomen ejus, qui templum Diana Ephesiæ incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Verum addit Valerius. l. c. severissimum illud decretum, Theopompi Magnæ facundia in genio elatum fuisse.

§. VII.

Hujus incendii restitutio est universæ Asiae sumtibus facta, mulieribus ornatum & opes afferentibus. Quo pertinent illa Strabonis verba lib. 14. p. 440, ἡς δὲ γέλον ἱρότεραί τις ἐνέπρησεν, ἄλλοι ἀμένω κατεσκεύασαν συνενεγκαντες τὸ γυναικῶν κέρμαν καὶ τὰς ιδίας,

816

χόιας, διαθέμενος δὲ τὸς προσέργειας κίονας.
& paulo post refert, ἀλέξανδρον δῆ τοῖς
ἔφεσίοις παραχέωθαι τὰ γεγονότα οὐκ οὐ
μέλλοντα ἀναλώματα, ἐφ' ὃ η Γῆ εἰσ-
γραφὴν αὐτὸν εχειν. Τὸς δὲ μη εἰθελήσαν-
πολὺ μᾶλλον τοῦτο ἀν εἰθελήσαντος εἴη ιεροσυ-
λίας οὐ ποτερήσεως φιλοδοξεῖν. Nihilom-
minus tradit Arrianus lib. i. de rebus
Alexandri, ὅτι ἐξ Ἐφεσου ἡ Φικόμενος οἰκι-
Alex. Τὸς η Φυγάδας, ὅσοι δι' αὐτῶν εἰξέπε-
στον τούς πόλεως, κατήγαγε, καὶ τῶν οἰλιγαρ-
χῶν κατέλύσας, δημοκρατίαν κατέστησε
τὸς η Φέργος, ὅταν οἱ Βαρβάροις ἀπέρι
Φεργού, τῇ Αρτέμιδι ξυνιελεῖν εκέλευσε,

§. VIII.

Tandem stupenda hæcce moles,
quæ septies restituta fuisse fecerit, ad
Gallieni usque ætatem duravit, quo in-
feliciter regnante Scythæ h. e. pars Go-
thorum Asiam vastabant. Tunc etiam
Templum Dianæ Ephesiaæ dispoliatum
& incensum est, cujus opes fama in po-
pulos notæ, ut in Gallienis Trebellius
pollio prodit memoria. A quo tem-
pore stupendum hocce ædificium nun-

200. 25 25
quam restitutum est, partim quod ex-
haustæ provinciæ minoris Asiarum essent,
partim quod non multis annis post,
paganica illa religio sive superstitione poti-
us publica esse desineret.

§. IX.

Cum causa efficiens ex iis, quæ ha-
cenus simul allata sunt, quodammodo
intelligatur, materialia hujus Templi ab
in ægropoli contemplari liceat. Hæc
autem ab initio viliis rudisque fuit,
donec è solidi marmore columnæ ac
epistylia erigerentur, quamquam He-
rodotus lib. I. c. 92. scribat apud Ephesum
aureas fuisse multas columnas,
quod etiam subinnuere Strabo lib. 14.
videtur. memorabile est quod narrat Plinius
Hist. Nat. lib. 16. c. 40. dicens:
rimam fissuramque non capit sponte
Cedrus, **Cupressus**, **Olea**, **Buxum**.
Maxime æterna putant **Hebenum** &
cypressum, claro de omnibus materialiis
judicio in templo Ephesiæ Dianæ. Ste-
phanus Aquæus in Notis ad Plinium,
ambigitur, inquit, fuerit ne id tem-
plum

plum vitigineis, vel cedrinis trabi-
bus afformatum. Mucianus vitigi-
neis, alii cedrinis compactum ferunt.
Teophrastus Histor. Plant. lib. 5. citan-
te Salmasio in exerc. Pl. animadvertis
valvas hujus templi ex cupresso factas
ad quatuor usque γενεας, integras per-
mansisse. Ac Plinius lib. 14. c. 1. ad-
miratur scalas hujus ædis ex una vite
cypria quam diutissime durasse.

§. X.

Simulacrum Dianæ vitigineum.
Mucianus, ex Hebeno alii, ut Plinius
refert, Cedrinum Vitruvius facit, at
Xeonophon κύρ. Αναβ. lib. 5. p. 207.
aureum fuisse contendit, de fano Di-
anæ scilluntia dicens: ὁ δὲ ναὸς ὡς μι-
κρὸς μεγάλῳ Γῷ εὐ ἐφέσῳ ἔικασται, καὶ τὸ
ξύλον εὑκεν ὡς κυπαρίσιον χρυσῷ ὄψι. Γῷ
εὐ ἐφέσῳ. Quamvis vero simile sit,
vitigineum ab initio fuisse, ut Stephanus
Aquæus veteribus memoriis pro-
ditum refert, postea ope Amazonum
ex ebeno nigerrimo, ut obseruat Gvi-
do Panciroldus de rebus deperditis

tit. 32. p. 107. Demum magis magis que accrescende per ἀναθήματα opulentia è nobilioribus materiis factum, contra quam sentit cum Muciano de nunquam mutata simulacri materie, Teodor. Beza in annotat. ad Act. c. 19. v. 35. Nam & Aristophanes Xenophonī coævus Diana magnificientiam in nubibus ita commendat:

Η γέ φέσση μάκαιρα
Πάγχρυσον ἔχεις οίκου, ἐν τῷ
Κόρδῃ σε λυδῶν μεγάλως σέβεσθαι.

Ad quem locum vetus Scholiastes πάγχρυσον οίκου per πολυτελέστον ναὸν, ὃς ἦν εἰς Γῶν ἐπὶ τὰ θεαμάτων, exponit.

§ XI.

Figura vero simulacri, ut hoc pace B. L. heic breviter interponam, erat deformis. Nam è numismatis & Hieronymi comment. in Epist. ad Ephesios, probat Antonius Augustinus antiquitatum è Nummis Dialogo 5. p. 76. Simulacrum Diana, nec caput nec brachia virginis, sed Lacæna aut verius

verius monstri prætulisse. Pedem illi unicum ut vasi: corpus vero mammis plenum. Quali fere figura & expositione figuræ, exhibit Cybelen Sincam, sive Pussam Kircher, in china illustrata p. 141. Διοπεῖται επιθετον hujus simulacri fuit, etenim Οecumen. ad Act. c. 19. v. 35. Διοπεῖται inquit, i. e. ἀγόλματον ἐκ τῆς Διὸς πεπίσκοτον vel ξάνθη Αρέμιδον ἐξ Ὀρεντοῦ, ὡς Φασὶ, καὶ Τευχθέντον, Κόιοντος τῷδε τῷ Διὸς πεσόντον. Quod Asiaticos de Pessinuntio simulacro & Romanos de ancilibus suis effinxisse notat Beza. Quare mirum non est, quod observet Tacitus annal. lib. 3. cap. 61. Ephesios aliam de Diana opinionem, quam vulgus, fovisse.

§. XII.

Quo Jure formam huic Templo adscribo, eodem etiam eam ruditer è veteribus monumentis delineandam duco. Symmetriam in eo Ionicam agnoscit Vitruvius lib. 7. in Prœm. Eique datam fuisse Longitudinem 425. pedum, latitudinem 220, columnas
fuisse

fuisse numeratas 127, à singulis Regibus, quos Persiae præfuisse putat Salmasius, factas, 60 pedum altitudine, ex quibus 36. cælatas uno à Scopa testatur Plinius lib. 36. c. 14. Atque facies ejus ædes tam augusta fuit, ut omnibus mundi miraculis sit prælata. Quod comprobat quoque Pausanias in Messeniacis scribens; ἐκ παλαιοτάτης Τὸν ιερὸν Υἱὸν ἐποιήθη, οὐδὲ πᾶσιν αὐθόνωις κατεσκευάσματα ὑπερηργός.

Præter alia hujus fabricæ ornamen-ta, ut picturas mirificas & pulcerrimas statuas, quemadmodum refert Natalis Com. lib. 3. c. 18. addit quoque Plinius Hist. Nat. lib. 36. c. 10. Alexandrum ab Apelle depictum, fulmen tenentem, in æde Dianaæ Ephesiæ, xx talentis auri positum fuisse.

§. XIII.

Hæc ædes in tanta proinde venera-tione fuit, ut thesauros ejus custodiæ commissos furari nemo auderet, teste Dione Chrysostomo orat. 31. p. 327. ὅτε πὰς τὰς ΕΦΕΣΙΑΣ, οὐδὲ πολλὰ Χρῆματα παρ-

παρ' αὐτοῖς ἐστιν, οὐδὲ ιδίωθεν ἀποκέρνεναι
ἐν Γῇ νεώ τῷ Ἀρτέμιδᾳ, οὐδὲ Εὐφεσίων μόνον,
ἀλλὰ καὶ ξένων, καὶ βασιλέων. Τιθέασται
τάντης οἱ πιθέντες ἀφολέας χάρειν, οὐδενὸς
πώποτε τολμήσαντο ἀδικῆσαι τὸ Γόπον, καί-
τι τολέμων ἦδη μυρίων γεργυνότων καὶ
τολλάκις ἀλάσσης τὴν πόλεων. At Nero
Xerxe deterior, thesauris templorum
inhians, pretiosam quoq; hujus domus
suppellectilem abstulisse videtur. Nam
Tacitus Annal. lib. 15. c. 45. §. 1. scribit:
interea conferendis pecuniis per vastata Italiam, provinciae eversæ & §. 3. enim
vero per Asiam atque Achajam, non
dona tantum, sed simulacra Numi-
num ab ripiebantur.

§. XIV.

Huic denique templo non exiguam
olim peperit famam ac venerationem
jus Asyli, quod ab Hercule inde repe-
tit Tacitus Annal. lib. 3. c. 61. §. 4. Ali-
us ad hoc privilegii meminit Plutarchus
περὶ Γῆς μὴ δεῖν δακεῖσθαι p. 828. ubi ita
dicit: οὐδὲ μὴ Ἀρτέμις, οὐδὲ Εὐφέσω, Γοῖς
χρειάζεται, οὐδὲ κατέφύγωσιν εἰς τὸ ιερὸν
αὐτῆς

αὐγῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδην από
τὸ διαιτιῶν. Quotmodo jus hoc Afyli va-
riis temporibus mutatum fuerit ac de-
mum sublatum, ostendit egregie Stra-
bo Geogr. lib. 14. p. 441. Ασυλού μὲν
μένει τὸ ιερὸν καὶ νῦν καὶ πρότερον τὸ διάσυ-
λιος τὰς ὁρὰς αλλαγῆναι συνέβη πολλάκις.
Άλεξάνδρες μὲν ἐπὶ σεδίου ἐκτίναντι Θ. Μι-
θριδάτης δὲ γόχευμα ἀφίειν Θ. ἀπὸ τῆς γωνίας
τῆς κεράμης, καὶ δέξαντε ὑπερβαλέσθαι με-
τρὶ τὸ σεδίου. Άντωνίς δὲ πλησιάσαν Θ
γάλῳ, καὶ συμπεριλαβόντι Θ μέρῃ Θ τῆς
πόλεως. Εὐφάνης δὲ τῷ βλαβερὸν καὶ ἐπὶ^τ
τοῖς κακάργοις ποιῶν τὴν πόλιν ὥστε τὸ ηκύρω-
σεν ὁ Σεβαστὸς καίσαρ. Ultimo magna
prærogativa hujus Diana erat, quod
in Fragmentis Ulpiani tit. 22. inter eos
recenseatur Deos, quibus quorumve
delubris ex Senatusconsulti privilegio
Imperatorum auctoritate fas erat ali-
quid legare. vid. Ant. August. Anti-
quit. ē Nummis Dialogo 5.

Caput Secundum.

De Sacerdotibus Dianæ.

§. I.

HAud perinde ut in reliquis quibusdam gentilium mysteriis, fœdæ libidines in sacris hujus Deæ leguntur exercitæ. Cujus triplex ferme genus Sacerdotum ex utroque sexu fuisse à scriptoribus colligo. Primum genus è maribus erant Meyáβuȝi, de quibus antiquitatum promus condus Strabo Geogr. libr. 14. p. 441. scribit: Ἡρέας δὲ οὐνάχες εἴκον, τοις εκάλεται μεγαρύζες, καὶ ἀλλαχόθεν μελιότες αἱ θυσίαι αξίες τὸ θιάντης πεφεσίσιας, που ἦγον ἐν θυσίῃ μεγάλη συνεργασθαί δὲ γέγονες ἐχεῖν παρθένοις. Huc quoque pertinet locus in vita Xenophontis à Diogene Laertio adductus lib. 2. p. 122. παρ' ἐν καιρὸν ἐπὶ λακωνισμῷ Φυγὴν ὑπὲν Αθηναίων κατεγνώσθη, γειτνεισθεὶς ἐν Εὔφεστῳ, ὃ τὸ ζευσίον ἔχων, τὸ μὲν ἡμίου Μεγαρύζων διδωσει, τῷ τὸ Αρτέμισθει ιερεῖ Φυλάττειν, ἔως ἂν επανέλθῃ· εἰ δὲ μή, ἄγαλμα ποιησάμενον, ἀναθένεια τῇ Θεῷ.

D

§. II.

§. II.

Alterum genus Sacerdotum érant Νεωκόροι, qui è ceteris electi, Gazz illaque commissa pecunia p̄fuisse sumtusque fecisse in donaria Deæ conseranda videntur. Nam eo vergit Xenophontis locus de expeditione Cyri lib. 5. τὸ δὲ τὸ Ἀρτέμιδον τὸ Εὐφεστας, ὅπερ ἀπῆσε σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ασίας, τῶν εἰς βασιλεὺς ὁδὸν, κατέλιπε τῷδε τῷ Μεγαβύζῳ τῷ τὸ Ἀρτέμιδον Νεωκόρῳ & paullo post: τῷ δὲ ἐπέειλεν, ἵνα μὴ αὐτὸς σωθῇ, εἰσῆλθε ποδὸν, εἰς δὲ τὸν τάθον, ἀναθεῖναι ποιησάμενον τὴν Ἀρτέμιδην, οὐ, οὐδεὶς χαριεῖσθαι τὴν Θεῶν. Unde Suidas in Lexico: Νεωκόρος ὁ τὸν νεῶν κριτεῖν τὸν εὐηρεπίλον, ἀλλ' ἐχεισθεῖν. Et Julius Pollux lib. 1. c. 1. οἱ δὲ τὸ θεῶν θεραπευταὶ, ιερεῖς, Νεωκόροι &c. quæ verba Rudolphus Gualtherus latine reddit: Deorum porro ministri, Sacerdotes, Aeditui &c. Præterea Νεωκόροι integræ civitates uni numini devotæ appellabantur, ut videre est apud Ant. August. antiq. è Nummis. Dial. 5. & Act. c. 19. v. 28.

§. III.

§. III.

Tertium genus Antistitum Diana
constituunt Αστάρχαι, qui etiam sub
Proconsulibus Romanis, politica quo-
que auctoritate gaudebant & anniver-
sariis sacris præterant iisque finitis ces-
sabant. vid. Salmasius in Exercitat.
Plin. p. 805. Qualis autem fuerit ho-
rum Αστάρχων ornatus, quanta auctori-
tas, docet Dion Chrysostomus Orat. 35.
¶ 432. καθάπερ γές ιερέας τὸ παρ' ὑμῖν γές
μακαρίγες λέγω, γές ἀπάντων αρχοῦσες
γῶν ιερέων, &c τοι. Ταῦτα γάρ εἰς τὸ ποσ-
τήρα καὶ γέτης εὐδαιμόνας, τέ Φαντρή καὶ πορ-
φύρα, καὶ παιδάρια κομῶντα, λιβανωτὸς
φάρουσα.

§ IV.

Ex altero sexu, quæ Diana sacra
faciebant, virgines erant, trifariam
divisæ; sic enim Plutarchus in tractatu;
ἐπὶ πρεσβυτέρῳ πολιτευέον. Καθόλις δὲ
ώσπερ ἐν Ρώμῃ ταῖς εἰπασσοις παρθένοις γέ-
ρωνται διώρειται, τὸ μὲν μανθάνειν, τὸ δὲ
δρᾶν τὰ νενομισμένα, τὸ δὲ γρίλον ἡδη διδάσ-
κειν. καὶ τὸ ἐφέσω περὶ τὴν Αρπεμιν-

ομόιως ἐκάστη μηλλιέρην Τοπρῶτον, εἴθ' ἕρην, τὸ δὲ Γεῖτον παρείρην καλύσιν.
 Quæ Hermannus Cruserius ita Latine
 interpretatur: in summa sicut Romæ
 virginibus vestalibus tempora stata sunt,
 primum ut addiscant, alterum ut le-
 gitima sacra obeant, tertium, ut jam
 doceant. Ephesi item earum, quæ sa-
 cratae Dianæ sunt, unamquamque mu-
 lierem primum quasi designatam sa-
 cerdotem, hinc Hierem id est sacer-
 dotem, tertio Parieren quasi defun-
 ctam sacerdotio nominant. Idem
 Plutarchus in libro Apopthegmatum
 scribit, quod Antigonus, cum Dianæ
 sacerdotem vidisset forma mire venusta,
 repente moverit Epheso, veritus, ne
 quid præter animi sententiam nefarii
 admitteret.

S. V.

Inutilis hæcce Eunuchorum & vir-
 ginum turba, quæ magno apparatu
 templique magnificentiam decente,
 Deæ sacra faciebat, unde apud Pli-
 nium

nium lib. 35. c. 10. Apelles pomparam
Megabyzi, & Dianam Sacrificantium
choro mistam pinxitse memoratur,
laute satis vivebat. Nam præter ex-
traordinaria dona, quæ ob religionem
ac venerationem loci, sane multa &
magna fuere, templum etiam hocce
reditus ex decimis habuisse constat e
Xenophontis de Exped. Cyri lib. 5.
ἐγένεται διαλαμβάνεται τὸ διὰ τὸ ἀιχμαλώ-
γων γενόμενον ἀργύριον, οὐκοῦ τῶν δεκάπτων,
ἢ τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον, οὐκοῦ τῇ Ἐφεσίᾳ
Ἄρτεμιδι, διέλαθον οἱ σραζηγόι. Idem l. c.
meminit ieroph χώρῃς τῆς Ἄρτεμιδος τὸ δέχον-
τα καρπόμενον, τῶν μὲν δεκάπτην κατέθυ-
σι εκάστη ἔησι, ὅπερ δὲ τῇ περιττῇ τὸ ναὸς
ἐπισκευάζειν, Denique e duobus Seli-
nuntibus Diana sacris, reditus ad Tem-
plum ejus pertinuisse docet in Exercit,
Plin. p. 811. Salmasius.

De cultu Dianæ.

§. I.

Praeterquam quod ex Job. 31. v. 26.
 אָמַר אֶרְאָה אֹור כִּי וְהַלְלוּ יְקֻרֵה הַלְלוּ
 (ubi R. Levi Ben Gersom per שְׁמָשׁ & R. Schelomo Iarchi per שְׁמָנָה expo-
 nit) antiquissimum hunc idololatri-
 cum cultum fuisse, significet Pfeiffer.
 Dub. Vexat. p. 746. certe antiquita-
 tem hujus Deæ prodit ipsa cultus sim-
 plicitas; quippe eam placabant suppli-
 ces Oleæ Frondibus coronati. Unde
 apud Aristophanem in Pluto. p. 21.

Ορῶ οὐκέπει τοῖς βήμασι καθεδύμενοι
 ἵκετηρίαν ἔχοντες μέλα τὸ παιδίων
 καὶ τὴν γυναικός.

Quæ verba Scholia stes ita interpreta-
 tur: ἵκετηρία ἐστὶ κλάδος ἐλάιας ἐριώ πε-
 τελεγμένος, οἱ δὲ ἵκετευοντες ἐλάιας κατεῖ-
 χον κλάδου, i. e. ἵκετηρία est oleæ ra-
 mus lana obvolutus, quem supplices
 gestabant. Pari ratione hunc ritum.

Iam.

tangit Maximinus Imperator, in oratione quadam apud Herodianum lib. 7. p. 601. dicens: ἐγὼ τοῦ ἡγεμόνα, ὃς δι πλεῖστοι καὶ χεδὸν πάντες, εἰ μόνον Ἰταλίας ἐπιβάσημεν, ἵκετηρίας Θαλλάς καὶ Τέκνα πολειναράς υποστρώσειν ἀνήστις τοῖς ἡμετέροις ποσίν. Simile quid occurrit apud Xenophontem de Agesilai laudibus p. 381. καὶ Τύρου ἄλλας σφραγίδας λέει Φανωμένας Τύρος, ὅπερ ἀπὸ τῆς γυμνασίων ἰστενει, καὶ αναθήνηταις Τύρου φάνας τῇ Αρτέμιδι.

§. II.

Palma denique huic Deæ consecrata fuit, ut subiunxit Theognis γυνώματις ἐλεγμακαῖς v. 5.

Φοῖβε ἀναξ, οὐ μέν σε θεὰ Τέκνε πόλια ληγώ

Φοίνικας ράδινῆς χερσὸν ἐΦαψαμένη.

causa esse videtur, sive quod regio Ionia, in qua colebatur hoc numen, abundarit palmetis, sive quod hæc arbor in oriente optimum nutrimentum mortalibus præbuerit, ut Plinius aliquique passim testantur. Unde mirum non est, fictitia numina ob similes pro-

proprietates inter se se confundi. Hæc proinde Dea πολύμας designatur, rationem reddente Ant. August, in sc̄epius laudato Dialogo s. quod naturam ipsam denotet, quæ res natas alit universas, uberibus id significantibus. Progressu temporis eo superstitionis aliquando deventum, ut hostia humana ei deberetur. Quod Exemplo Iphigeniæ probat Ovidius Metam. lib. 12. v. 28.

Sanguine virgineo placandam Virginis iram

Esse Deæ. — — —

Sed v. 34. addit:

Supposita fertur mutasse Mycenida cerva

*Ubi, qua dechit lenita est cæde
Diana,*

Hinc postea consuetudo invaluit ut candida cerva Diana mactaretur, observante Natali Comit. lib. 3. c. 18. ex his ovidii versibus:

*Candida que semel est pro virgine casæ Diana
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.*

§. III,

§. III.

Inter Ἀναθήματα, quæ Diaetae consecrabantur, fuit zona virginalis. Unde Hesychius in Lexico suo: λυσί. ζωνὴ ἐπιθέτον ἀρτέμιδη, cui consecabant cingula mulieres de primo puerperio, ut Henr. Steph. loquitur laudatque Apollonium Argonauticorum I.

Μίτρην πρώτον ἔλυσα καὶ ὑστερὸν ἔξοχα
γάρ μοι
Ἐλεύθερα θεὰ πολέμη ἐμεγήσε Τροιο. siue
Prima mibi soluta est postremaque zone,
quod ipsa

Invidit muleos naros Lucina miscelle.

Quæ verba Apollonii Scholiastes clarus ita exponit: λύσοι τὸ τὰς Λάρας ἀσ πρώτως οὐκτεσσα, καὶ ἀναλιθέαντιν ἀρτέμιδη ἔθει καὶ λυτιζώντις ἀρτέμιδην ιερὸν τὴν Αἴθηταις. Denique in ὀντηρίοις ut Hesychius & Scapula, vel ὀντηρίοις & ὀντηρίοις ut J. Pollux scribit, vel ὀντηρία, voce sane πλυσήμῳ, ut Henr. Steph. indicat, sed vel festum vel poculum significante, quemadmodum lib. II. Deipnosoph. apud Athenæum loquuntur

Pamphilus: οἱ μέλλοντες ἀποκείρειν τὸ σκόλλυν,
ἕσθερκοτῆτα Ηρακλεῖ μέχε ποιήσειν, ταλα-
ρώσαι τεσσάρας δύο, ὁ καλεῖσθαι οἰνητηρίαν: ad
quæ verba Meursius Attic. Lection. lib.
3. c. I. observat, ut vinum Herculi da-
batur, ita hostiam illam Diana. acci-
pit vero ex Hesychii verbis: καρεῶντις
μηνὸς γὰρ πυανεύλων θεοῖς ἡμέρᾳ, σὺν ἡγετὶς ἀπὸ
κεφαλῆς τὴν πάταν ἀποκείρειν τείχας
Ἄργειμιδη θύσειν.

§. IV.

Denique πλακᾶς ἀμφιφῶν in sa-
cra Diāna, singulis ipsi plenilunis of-
ferebatur. Unde Hesych. ἀμφιφόω
πλακᾶς τοιὸς Αργειμίδη μετὰ δάδαν τεφο-
Φερόμενον: Idemque scribit J. Pollux
lib. 6. c. II. ἀμφιφῶντος μὲν αὐτὸς ἐφερον
εἰς Μανυχίας Αργειμίδην, δάδανος ἡμένος πε-
ριπήξαντες. Vocatur autem Μανυχία ἀπὸ
Μυνύχα οὐνὸς βασιλέως γὰρ παντακλέως,
ut auctoritate Plutarchi, Stephani,
Suidæ, fretus Joann. Meursius pro
Μανυχίῳ, sicut apud Harpocratōnem
est, substituit. Lection. Attic. lib. I.

c.14. Optime vero Athenaeus Deipnosi.
lib. 14. pag. 319. ritus circa placentam
Dianæ usitatos detegit his verbis:
ἀμφιφῶν ἀλακῆς Αἴτεμιδε ἀνακέμψο,
ἔχει δέ ἐν κύκλῳ καόμδνα δαιδία. Φιλήμων
ἐν πιλαχῷ, Ήρόδια Αἴτεμι Φίλη δέσποινα,
γῆγον σοι Φέρω, ὁ πότν' ἀμφιφῶντα καὶ
τπονδήσινα. Μνημονεύει δὲ αὐτῶν καὶ Δί-
Φιλῷ ἐν Ἐκάλῃ. Φιλόχορῷ δὲ ἀμφι-
φῶνται ἀυτὸν κληθῆναν, καὶ εἰς Γὰς τὸ Αἴτεμι-
δῷ ιερᾷ Φέρεαται, ἔτι δὲ καὶ εἰς Γὰς τειό-
δὺς, ἐπεὶ ἐν σκένῃ Γῆ ἡμέρᾳ ἐπικαθαλαμ-
βάνεται ἡ σελήνη ἐπὶ Γαῖς μυσμαῖς, τῶς
τὸ γῆλίχ ἀνατολῆς καὶ ὁ ψευδὸς ἀμφιφῶς
γίνεται. Verba etiam Jeremiæ c.7. v.18.
ubi filii dicuntur colligere ligna, &
patres accendere ignem, & mulieres
depserere massam כִּינּוֹם לְמַלְכָת לְשׁוֹת
כְּרֻמְשָׁה i. e. ut faciant liba Reginæ
cœli, de placentis Lunæ interpretatur
Pfeiff. Dub. Vexat. p. 747. cui senten-
tiæ robur accedit, quod Luna alias בָּלְתָה
græce βῆλης ut ex Abydeno & βαάλης
diceretur, ut ex Philone Byblio re-
fert Polus Synops. Critic. pag. 708.

Nec de placentis dissentit Kimchius
כונויַת exponens per
מונוֹ מאכלים שהיו מכינים ימנושים
למלאת השמיַת nec de regina coe-
hi, altera ejusdem Kimchii conjectura,
quam ex aliis haust, scribens ad Jer. 7.
v. 18. ים למלכת השמים לשון מלוכת
אל לכוכב גרוֹל שבשמיַת.

Caput Quartum.

De Sacris Temporibus.

§. I.

Quoniam repentinae ac immaturae
mulierum mortes Diana adscribe-
bantur ut observat Joannes Spondanus
ad Homeri Odyss. l. p. 34. eademque
parturientibus opem ferre credebatur,
ut ex Callimacho colligere est, ita ca-
piente

Πόλεσιν δὲ ἐπιμιχομένης αὐδρῶν
Μῆνον, οἵτινας εἰς τὸν ὀξεῖαν εἰπεῖν
γενναικεῖς
Τειχομένας καλέσσοι βυθόον.

Quo spectant illa Horatii lib. 3. Carm.
ode 22. v. 1.

Nomo-

*Nemorumque virgo
Que laborantes utero puellas
Ter vocata audis adimisq; letbo
Diva triforis.*

& præterea quemadmodum ab initio ostensum §. IV. incantationibus præsse putabatur Diana. Hinc quotidianæ ad templum ejus fiebant supplicationes, quoties talis necessitas postulabat. Tum vero in lare sedendi mos obtinuit, ut ad Odysseæ z. p. 94. notat Spondanus.

§. II.

Sed quod de Fabio Pontifice per media hostium agmina, capta à Gallis urbe, in montem quirinalem ad sacra facienda properante narrat Livius lib. 5. c. 52. sacrificiis videlicet solennibus non dies magis statos, quam loca fuisse, in quibus fierent; sic universa Ionia, præter quotidianas illas supplicationes, in fixis quibusdam ac solennibus sacris, Dianam Ephesiam, magna celebritate coluit. Idem egregie

de

describit Dionysius Halicarnassensis
 Antiquit Rom. lib. 4. c. 30. quod Io-
 nes, qui ex Europa, in maritima-
 oram Cariæ demigraverant, Diana-
 fanum Ephesi communibus impensis
 construxerint, quo statis temporibus,
 cum uxoribus & liberis convenientes,
 dum Pontificem ageret Asiarcha, una
 sacris dabant operam & mercimoniis,
 Quod in maximis varii generis homi-
 num παρηγύρεσι & olim factitatum fui-
 se ostendit Dion Crysost. Orat. 35. De-
 inde institutis equestribus, gymniciis
 Musicisque certaminibus, variis, Deam
 quoque sive statuam Deæ, quæ diverso
 indua cultu atque ornatu, populo Io-
 nico ostentabatur, communibus do-
 nariis honorabant. Peractis spectacu-
 lis & negotiationibus ceterisque huma-
 nitatis officiis ultro citroque exhibitis,
 η γρὶς ἀνθρώπῳ ὄμιλοι, ηοῖς ἐλληνο-
 μάλισα χρήσιμοι, censente Strabone
 lib. 9. p. 176. si qua inter civitates in-
 tercessisset offensio, considerabant judi-
 ces, qui litem componerent, tum de
 bello

bello contra Barbaros gerendo deque
mutua gentis concordia consulebatur
in medium.

§. III.

Hoc Festum Αργεντίνα Jul. Pol-
lux lib. I. c. I. περὶ ἐορῶν παρωνύμων σκι-
ᾶς Ημαρένων Θεῶν, Αργεντίστα ἐφέσιος
appellar, quæ in ludi agoniisque
constitisse memorat Thucydides de
Bello pelopon. lib. 3. p. 242. ubi pri-
mum fecit mentionem Ludorum De-
liacorum, qui quinto, quolibet anno
recurrebant, addit: οὐ δέ πόλει καὶ Ζεπά-
λαι μεγάλη ξύνοδος εἰς τὴν δῆλον, τῇ ιώ-
νων Τε καὶ περικλείσιων υησιωῶν. Ξύν τε καὶ
γυναιξὶ καὶ παισὶν ἔθεωρεν, ὡσπερ νῦν εἰς
Τὰ Εφέσια Ἰωνες· καὶ ἀγάν εποιεῖσθε αὐτόθι
καὶ γυμνικὸς καὶ μαστικός χορός Τε ἀνη-
γον ἀλλαγέσ. Mox laudat Homerum
de hisce ludi suo ævo canentem.

Ἄλλ' ἄγεθ' οἱ λήκοι μὲν Απόλλων Αργεντί-

δε ξύν

Χαίρετε δέ, ύμιν πᾶσαι ἐμέο δέ καὶ με-
τοιοῖτε τίθεσιν τούτην την Τόπιαθε.

Verum

Verum agendum, nobis ad sis cum
Phœbo Diana

Vos etiam cunctæ, me discenderet
valete.

Hi vero ludi sacri Dianæ ut universæ
Ioniæ conventu celebrati, ita Rebus
publicis Asiae minoris utilissimi, ad
Caracallæ usque ætatem durarunt.

S. IV.

Quo anni tempore magna hæcce
Ionum festivitas celebrari solita fuerit,
timari convenit ex mense quodam in
Calendario Macedonico, qui Artemisius
anno Αργειαδῷ dicebatur, quem Be-
roaldus chronicus lib. I. c. 6. auctoritate
Gazæ suffultus, cum Θαργηλιῶν Athene-
nium & Aprili Romanorum con-
jungit. Θαργηλιῶν autem in medium
ver incidere, ex Aristotelis ἡερὶ Λώων
ἰσορίᾳ lib. 5. c. II. liquet, ubi Philoso-
phus dicit: Ήκῆστο δὲ οἱ πλεῖστοι τῇ ἐχθύων
ἐν Τερσὶ μησὶ, Μαρτιῶν, Θαργηλιῶν,
Σκιεροφορεῶν, quæ latine reddit Theo-

dorus

dorus Gaza: pariunt pisces plurima suis
parte, mensibus his tribus, Martio,
April. Mayo. quos menses, collatis iis,
qua*z* l. c. apud Aristotelem sequuntur,
ad æquinoctium verum pertinere de-
prehendes. Atqui Harpocrat*ion* in
Lexico X Rhetorum p. 200. observat
Mενοχίων mensem Atheniensibus ita
dictum fuisse, ὅπερ εὐγένη τῷ μηνὶ. Αρι-
τελίδι δύσκοι *Mενοχία*: nec defunt, qui
Ἀριτελίδοι & *Mενοχίων* coincidisse con-
tra *Gazam* & *Beroaldum* autem
& cum Atticorum colonia fuerint lo-
nes, veritati consonum est, idem
tempus sacerorum eos retinuisse.
Quare hisce ex locis colligere licet
mense Aprili Solennes hosce Ludos
Dianæ celebratos fuisse.

Potuisse hoc difficilimum argumentum
longe deduci uberius, nisi antiquitatis monu-
menta decessent, & rerum mearum facies bre-
vitatem mibi injungeret. Quare justas ex-
cusationis causas B. L. apud se va-
lere patiatur.

Soli DEO Gloria.

Ad Prestansissimum & Clarissimum
 CANDIDATUM, Dominum
SALOMONEM ALANUM
Amicum singularem,
Egregie ac docte de Diana Ephesia
differentem !

A pud melioris nota viros, illos omni aue
 laude dignos fuisse novimus, qui non de-
 fodiant neg₃, furtivis tenebris abscondant,
 quisquid ipfis à Supremo Numine est concessum;
 sed quibuscunq₃ polleant viribus, eas eo cultu ex-
 poliunt, quo eorum bac in re industria reluceat.
 Eorum cœtui, Clarissime Domine Candidate, Tis
 sane annumerandus es, qui horum præclarum in-
 stitutum sequi, eorumque vestigia premere cœpi-
 sti, quorum animi è terrena face eluctantes ad su-
 blimiora adspicunt. Sane lubens confiteor, me ma-
 gna letitia affectum fuisse, cum tam insigne spe-
 cimen Minerva Tua in Lucem ediderit, meque
 continere haud potui, quin debitam in gratula-
 tionem confessim erumperem. Quam ad rem
 cum infucata tua in me amicitie, cum ingenio
 rectitudinis recordatio plurimum fecit. Is ea-
 men præsens rerum mearum est habitus, ut volun-

rati erga Te mea satisfacere nequeam.
 Quod quia ipse antea nosti abunde satis, nullus
 dubito, quin ad excusationem brevissimi voti,
 quod Tibi jure debeo, apud de plurimum valere
 sinas. Quamquam enim interdum virtuti prae-
 mium sint non ampli honorum tituli, sed mul-
 tæ opes s illa tamen seculi studia spenit facile,
 qui bono jure sive per ingenii in literis cultum,
 sive insignia facta domi forisque publicum di-
 ligentias pignus reliquit. Festinant lente tuo
 Exemplo alii Musarum cultores, esse magis quam
 videri probi doctique viri. Gratulor itaque
 Tibi, Amice intime, mibi vero gaudeo, quod
 votis adeo honestis subscripterit fortunæ benigni-
 tas: virtutum vero ea premiæ, quæ maximo
 cum fænore juncta Tibi propediem merita Tua
 parient, ea animi voluntate prospicio, qua
 equum est illi, qui bona tam Candidi Amici,
 sua etiam esse interpretatur. Gratulor inquam,
 atque ut certo scio Patriæ, Tibi, Tuisque o-
 mnibus felices faustosque fore tuos progressus,
 ita voveo etiam atque exopto à Deo O. M.
 multam Tibi felicitatem, & perpetua optima
 famæ incrementa. Vale & ut soles

ama Tuum, quantus est,

Dabam Tomala
d. 15. Apr. 1708.

ERICUM WESTADIUM,
Præs. V. D.

In

Exquisitam Dianæ Ephesiorum
Delineationem,
 Philosophia CANDIDATI meritissimi
D. SALONONIS ALANI junior.

*Sanguinis & Amicitiae vinculo
 juxta mibi divitissimi,*

Splendida dum reparas sed diruta
 Templa Dianæ,
 A sceleris socio noster Alane vacas
 Ut tibi pro meritis pandantur Templa
 Minervæ
 Templaque Zionis sic adeunda tibi,

GUSTAVUS FONTELIUS.

